

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 7

ŠTEV. 1—2.

JANUAR-FEBRUAR 1959

LETO XVIII.

Joža Vovk:

Naš dom

(Ob blagoslovitvi novega doma.)

Glasnik:

Pred nami dom stoji —
zgrajen za nas,
ki nas je čas
poklical, da pustimo dom očetov
in naročja svojih mater.
Stopamo čez ta mejnik
in vemo vsi:
Nekje nas čaka novi svet,
v skrivnosti svete in globoke odeti.
In vemo vsi:
Ta dom studenec bo modrosti,
zalival nam bo cvet mladosti,
da se okrepi,
da s svežo silo zaživi
iz nas kdaj človek cel!

Zbor fantov:

Pozdravljen novi dom,
zgrajen za nas,
ki nas je čas
poklical, da pustimo dom očetov
in naročja svojih mater!
Tu bomo si značaj kresali,
tukaj si moči nabrali
za življenja trdi boj!

Zbor deklet:

Pozdravljen novi dom!

Zgrajen za nas, ki nas je čas
poklical, da pustimo dom očetov
in naročja svojih mater!
Tukaj bomo se učile,
in nabrale si moči,
da bomo nekoč vodile
modro in lepo dom svoj!

Glasnik:

Vsemogočni Bog!
Ti blagoslovi dom dobrotno,
Ti stegni roko dobrohotno
čez ta dom
in čez mladost,
ki tukaj bo zorela!
Da bomo tu značaj kresali,
in tukaj si moči nabrali
za življenja trdi boj!

Zbor vseh:

Vsemogočni Bog!
Ti blagoslovi dom dobrotno,
Ti stegni roko dobrohotno
čez ta dom
in čez mladost,
ki tukaj bo zorela!
Da bomo tu značaj kresali
in tukaj si moči nabrali
za življenja trdi boj!

Narodnoobrambni govor

Dr. I. Č.

(Nadaljevanje.)

Naša društva so dolžna, da navežejo ozke stike z znanimi izselenci z dopisovanjem. Pa tudi z nečlani in nečlanicami naj dobri in vneti člani, morda zaradi šolskega prijateljstva ali tovarištva, navežejo stike, da se ohranijo v tujini naši rojaki zvesti Bogu in domovini. Če jih ne morejo pridobiti, da bi bili naročeni na ta ali oni naš domači dobri časopis, pa naj poskusijo pridobiti toliko sredstev, da jim ga naroče. Zlasti naj jih pridobivajo za naročnike Družbe sv. Mohorja. Ta naša bratovščina in družba, ustanovljena po enem naših največjih verskih, prosvetnih in narodnih delavcev, škofu Antonu Martinu Slomšku, je nežna in ozka vez med nami in našimi brati v tujini. Vsako leto prinese seznam vseh naročnikov-izseljencev v diaspori in pa naročnikov izven mej naše države. Za zglede naj nam služijo Slovaki!

Slovaki imajo svojo književno založbo, ki izdaja letno po več knjig svojim naročnikom, kakor naša Mohorjeva. Spolok sv. Vojteha se imenuje. Pri te družbi naroče in plačajo sorodniki za svojce v tujini knjige. Tudi mi Slovenci ne smemo zaostati za njimi!

Sedaj boste, spoštovani prijatelji, tudi razumeli, kako velik pomen ima ta mali kulturni davek ali prav za prav »zbirka v pušico«, bi rekel, katerega propagira Družba sv. Mohorja, ko dobimo v jeseni njeno knjižno zbirko. Dajmo ji prav vsi naročniki po svojih močeh tiste dinarje ali več, da bodo slovenske knjige in njenih velikih duhovnih dobrin deležni naši bratje, ki si jih tako silno žele in vsele, kakor otroci sv. Miklavža ali pa božičnice.

Kaj še lahko store naša društva?

Člani naj postanejo Rafaelove družbe, če še niso. Ta naša velika organizacija zasluži, da pridobi čim več članov. Članarina znaša 10 din na le-

to. Društvo naj se pa naroče na izseljensko glasilo »Izseljenski vestnik«, da morejo po njem zasledovati delo naših izseljencev, njih težave in boje in njih organizacije.

Tudi za obe naši narodni manjšini, za primorske in koroške Slovence, se bomo zanimali v večji meri, kakor se je godilo to doslej. Živi jih 400.000 tam doli ob Soči in Adriji, 80.000 ob Dravi in Zili do Gospe Svete.

Zavedati se morajo, da so koroški in primorski Slovenci oni močni jezovi, ki branijo prodiranje in širjenje tujega italijanskega in nemškega vpliva na naše ljudstvo in na naše ozemlje v Jugoslaviji.

Zato je treba tem močnejše zavesti o enotnosti slovenstva.

Zgodovinske meje Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorske so predolge ločile Slovence, da bi v 20 letih na to pozabili in bi na primer Štajere vzljubil in Kranjen, Korošen in Primorcu samo brata Slovence in se zavedal, da smo le v gojitvi slovenske skupnosti močni in da brez enega in drugega ni enotnega naroda in da drug drugega za ohranitev našega narodnega značaja in naše samobitnosti potrebujemo.

Zato pa kličem: Brigajmo se za to našo kri. Naša društva naj prirejajo večkrat predavanja o naših rojakih na Primorskem in Koroškem! Naše šole naj vzbude zanimanje med deco za te slovenske kraje, da jih bo poznala tako dobro, kakor slovensko zemljo v Jugoslaviji!

Še eno grdo lastnost moram omeniti, katera nas Slovence silno kazi pred tujimi narodi, zlasti pa med našimi brati Hrvati in Srbi. To je obrekljivost in denunciantstvo. V dveh političnih dobah je ta grda lastnost pogluala tako silne korenčke in tako zastrupila ozračje lepe slovenske zemlje, da bi se človek zjokal nad svojo ožjo domovino, kakor prerok Jeremi-

ja nad Jeruzalemom. To je bila znamenita doba, ko je predsedoval nekdanji vojvodini Kranjski baron Hein in petletna doba diktature, ki je končala z junijem 1935 in prinesla Slovincem konfinacije, strašne politične in sodne kazni; razpust prosvetnih društev in drugih organizacij, vzela vsako svobodno besedo in podtikala spoštovanja in časti vrednim ljudem in zaslužnim javnim, združnim, gospodarskim in kulturnim delavcem protidržavno mišljenje in strahovala ljudstvo z grožnjami in batinami.

Ta doba je pokazala marsikje še eno žalostno stran našega značaja, ki jo je najbolj značilno označil pisatelj Čankar z besedo »Hlapci!«. Strahopetnost, duševna odvisnost in nesamostojnost se je pokazala marsikje.

Zgodilo se je tako, kakor pravi zgodba o kraškem mežnarju. Prižigal je v cerkvi na oltarju sv. Mihaela sveče. Ko je prižigal velike sveče sv.

Mihaelu, je zataknil in prižgal tudi Luciferju, ki ga je pahnil sv. Mihael v peklenško brezno, malo svečico ter zašepetal: »Tudi temu se ne smem zameriti! Kdo ve, kaj se še vse lahko narajma!«

Tako sem vam pokazal nekaj misli o naših narodnih potrebah, o naših dobrih in slabih slovenskih lastnostih.

H koncu bi rad poudaril samo še eno misel. Premnogokrat se čuje kritiziranje čez to ali ono stvar v naši državi. Gotovo bi si marsikdo marsikaj drugače želel. Toda jaz bi si dovolil opozoriti samo na to, kar mi je nedavno povedal neki sivolasi slovenski redovnik, ki je po nalogu svojega višjega redovnega predstojnika pregledoval neko provinco v bivši Nemški Avstriji. Najbolj nam boste koristili, če delate na to, da se uresničijo vse točke dodatnega zapisnika pogodbe Jugoslavije z Italijo glede naše narodne manjšine. Te točke

Prosvetna zveza priredi za pri njej včlanjena društva sledeča tečaja:

1. **Maskerski tečaj**, ki se bo vršil dne 20. januarja ob 9 zjutraj v Beli dvorani hotela Uniona. Tečaj se bo zaključil istega dne ob 5 popoldne. Stroški tečaja (za nastiks in sl.) znašajo za udeleženca 10 din. Za ta tečaj se je treba prijaviti do 25. t. m. Vodil ga bo g. Podkrajšek.

2. **Režiserski tečaj**, ki se bo vršil v Beli dvorani hotela Uniona in sicer 5. februarja ob 9 dopoldne, zaključek ob 5 popoldne istega dne.

Za ta tečaj se je treba prijaviti do 1. III. t. l. Stroški za udeleženca 10 din. Za oba tečaja se je treba prijaviti pri Prosvetni zvezi.

Igre.

Ker vlada po prosvetnih društvih veliko zanimanje in povpraševanje po primerih predpustnih igrarh, je P. z. nabavila 7 enodejank-šaljivk, ki se dobe pri njej.

Predavanja.

Obvezna predavanja za vsa prosvetna društva za to sezono so: a) Naše državno-pravne starine, b) Naseljevanje Slovencev, c) Slovenska zgodovina, d) Cusvajmo naše narodno blago, e) Pomen Slovencev za Jugoslavijo. — Vsa ta predavanja so izšla v Prosvetnem vestniku. Opozarjamo vsa prosvetna društva, da se tega programa predavanj držijo.

Potovanja.

Prosvetna zveza priredi v letošnjem letu za svoje članstvo veliko romanje v Rim in sicer v dneh od 21. do 29. maja, po zelo znižani ceni. Vozna karta Ljubljana-Rim tja in nazaj, prehrana in stanovanje v Rimu in enkratna avtobusna krožna vožnja po mestu 850 din. To je predvidena cena za III. razred za osebo. Cena za II. razred in izlet v Tivoli 1000 din za osebo. — Za to romanje se je treba prijaviti najkasneje do 1. aprila. Prijavi je treba priložiti 250 din.

Razen tega priredi P. z. za svoje članstvo veliko potovanje k slovenskim rojakom v Ameriko. Potni stroški III. razreda Ljubljana-New York, prehrana in ostala oskrba je predvidena na 9500 din za osebo. Potovanje se bo vršilo v dneh od 5. VII. do 7. VIII. Opozarjamo vse članstvo na to potovanje, zlasti one, ki imajo v daljni Ameriki svoje rojake in ožje znance. Za to potovanje se je treba prijaviti pri P. z. do 1. IV. Do 1. IV. je treba plačati 1000 din, do 1. V. 4000 din in do 1. VI. 4500 din.

Film.

Prvi del filma: »Mladinski dnevi v Ljubljani« je dovršen. Za prosvetna društva bo na razpolago od 1. III. dalje.

V letošnjem letu se bo vršil Mladinski tabor v Mariboru in sicer od 5. do 7. julija. Za ta tabor se P. z. že pripravlja.

se tičejo slovenskega društvenega življenja, slovenskega časopisja, slovenskih tečajev in rabe slovenskega jezika v cerkvenem življenju in delovanju. Po tej pogodbi je Italija mednarodno priznala našo narodno manjšino in Jugoslaviji priznala pravico, da se more za to narodno manjšino zavzemati na mednarodnem torišču. Bodite veseli in Boga hvalite, da živite v Jugoslaviji!

In res je tako! Za nas Slovence je meča in trdna Jugoslavija najboljši branik in najtrdnješa opora. V njej

nam je zagotovljena enako kot brautom Hrvatom in Srbom najboljša bodočnost.

Zato bomo mi in naši otroci ostali zvesti Slovenci in zvesti državljani močne Jugoslavije. Zavedali se bomo vselej oporoke dr. Janeza Ev. Kreka, ki se glasi takole:

«Vi vsi, ki ste seme izkrvavelega naroda, glejte na to, da posvetite vse svoje sile in moči za politično, gospodarsko in kulturno povzdigo, dobrobit in blagostanje naše jugoslovanske države!»

Naselitev Slovencev

Dr. P. Blaznik

(Predavanja za februar.)

Dolga stoletja so že pretekla od tistega časa, ko so se začeli naši predniki naseljevati po naši sedanji domovini, po zemlji, ki je izgledala v tistih časih precej drugače kot danes. Dolga stoletja je potreboval naš življelj, da je spremenil prostrane gozdove v polja, na katerih je delo sicer trdo, pa vendar daje možnosti za življenje; stoletja so bila potrebna, da so zrastle naše prijazne vasice po dolinah in bregovih, da je dal slovenski človek tej zemlji, ki je že sicer edinstvena po svojih naravnih krasotah, še svoj lasten — slovenski pečat. Saj je bila naselitev na naših tleh končana v glavnem šele pred nekaj stoletji.

Kot znano je bila prvotna domovina naših prednikov daleč onstran karpatskega gorstva na tleh današnje Poljske. Ko se je proti koncu starega veka začelo splošno premikanje narodov preko evropskega kontinenta, je ta val zajel tudi stare Slovane, ki so silili na vse strani. Predniki današnjih Rusov so pritisnili proti vzhodu, Čehi ter Polabski Slovani so se zajedli proti zahodu, a naši pradedje so se napotili proti jugu — proti Balkanskemu polotoku. Po zmagovitih borbah z Bizantinci, ki jih riše tako mojstrsko Finžgar v svojem romanu «Pod svobodnim solncem», se jim je

posrečilo, da so se za stalno naselili v 6. in začetku 7. stoletja širom Balkanskega polotoka. Na najbolj nevarno — severozahodno stran, tja, kjer se je srečal romanski, germanski ter slovanski življelj, je zanesla usoda prav naše prednike, pradede slovenskega naroda. Tu so pridobivali novo zemljo deloma na lastno pest, deloma v avarski družbi v bojih z romanskimi Furlani in germanskimi Bavarci. V razmeroma kratkem času so se razširili čez teritorij, čigar meje nasplošno tudi v poznejših stoletjih niso bistveno prekoračili. Zasedli so zemljo na vzhodu tja do Blatnega jezera, na zahodu pa prav do Timenta v Furlaniji, do izvira Drave in njenih gornjih pritokov, do izvirov Mure, Adiže ter Traune, a na severu do Donave in še deloma preko nje; na tej strani so se močno približali bratskim Čehom, ki so pridrli tja z druge strani.

V velikem zaletu se je torej naselil naš narod na močno zaokroženem teritoriju. Saj je bila razdalja njegove zemlje od juga proti severu skoraj enaka tisti od skrajnega zahoda proti vzhodu. Geografska ploskev naše nove domovine je bila torej nad vse pripravna, če predpostavljamo, da je najugodnejša oblika države krog. Le na skrajnem zahodu je bilo že takoj

spočetka treba računati s precej občutljivim mestom: tam se je namreč naša zemlja pri zgornji Dravi kot klin zajedala v tuj teritorij. Zato ni čudno, da je prav na tej naši skrajni zahodni tipalki prišlo do prvih bojev med Slovenci in njihovimi sosedi.

Pri naseljevanju v novo domovino v Vzhodne Alpe ter na Kras so se naši predniki držali v glavnem smeri vzhod—zahod. Sledili so naravnim kačipotom — glavnim rekam Muri, Dravi, Savi ter njih pritokom, seveda le tam, kjer je bil možen prehod. Tako se n. pr. novi naseljenci niso mogli držati smeri Save med Radečami in Zalogom zaradi močno stisnjene doline. Zato je popolnoma naravno, da so se slovenski naseljenci Savi v tem predelu izognili in so šli raje preko višjega nad Savo ležečega hribovja. Enako so tudi druge prirodne zapreke, kot močvirja, prostrani gozdovi itd. zavračale naše naseljnike v drugo smer. Pač pa so sledili naši predniki predvsem tudi rimskim cestam, ki so bile takrat še v prav dobrem stanju. Naselitvenih tokov je bilo torej več, vendar so bili v medsebojni zvezi.

Pred leti se je razvila med zgodovinarji, ki so študirali naše naseljevanje, polemika radi vprašanja: Ali so se naselili naši predniki prvotno predvsem po nižjem svetu, po dolinah — ali so marveč tiščali spočetka v prvi vrsti na hribovita tla. Kot navadno — se je tudi pri tem vprašanju izkazalo, da je najboljša srednja pot: to je namreč dokazal študij krajevnih imen, ki je rešil slovensko lice v vsej dobi dolgih stoletij tudi na tleh, ki so bila za slovenstvo že zdavnaj izgubljena. Krajevna imena, ki so pomembna kot eden najstarejših zgodovinskih virov za posamezne kraje, nam kažejo pot in prvotno naselitev naših prednikov. Proučevanje krajevnih imen je dokazalo, da se niso naseljevali naši predniki samo po hribovitih pobočjih, marveč so zasedali tudi prostrane ravnine ter širše doline. Najprej so se naselili pač tam, kjer je bilo najbolj prikladno, kjer ni bilo treba na novo kultivirati preveč zemlje — torej na tleh predslo-

venske naseljenosti. Izognili so se potemtakem raznim vlažnim predelom, poplavam izpostavljenim dolinam ter zasedli zlasti prisojna tla ob nizkih gričih — ali griče same, če je bila ravnina spodaj premočra, kot n. pr. v Celovski kotlini. Pač pa so v višjih legah, zlasti tam, kjer nastopajo globoko zarežane doline, tedaj gospodovali prostrani gozdovi.

Staro romansko ter keltsko prebivalstvo se je torej moralo pred novimi naseljniki umakniti v težje dostopne predele. Da niso napravili naši predniki križ čez preteklost, dokazujejo zopet stara geografska imena, ki so jih prišleci v precejšnji meri zadržali. Mnoga so se rešila do danes. Tako so naše najvažnejše reke zadržale predslovanska imena, kot Sava, Drava, Mura, Soča, Kokra — podobno tudi razne naselbine — kot Celje, Ptuj, Beljak, Trst, Kranj, Logatec, Trojane. Zanimivo pa je, da se je stari naziv za današnje Ljubljano — Emona popolnoma izgubil. — Staro romansko prebivalstvo je bilo pa deloma pomešano tudi s slovenskim življenjem — kar nam zopet dokazujejo imena, kot Lahovče pri Cerkljah, Laška vas pri Celju itd. Pri teh precej kulturnih sosedih so se naši predniki lahko marsičesa naučili tako v poljedelstvu, obrti kot tudi v rudarstvu.

Ta prostrani teritorij, ki je meril nad 70.000 km² — torej 1/3 današnje Českoslovaške republike — ali štiri in pol dravskih banovin — so mogli naši predniki radi maloštevilnosti — seveda le zelo rahlo naseliti. Čeli kompleksi, ki so bili pokriti z obsežnimi gozdovi, so samevali zaenkrat še nenaseljeni. Rahla naseljenost na tako velikem teritoriju, številni prazni predeli vmes, težko prehodna tla — vse to je povzročalo, da niso bili naši predniki v novi domovini preveč med seboj povezani; saj so bile prometne razmere takrat na zelo nizki stopnji. Ti nedostatki so se kasneje kruto maščevali nad našim narodom. Predvsem redka naseljenost je v veliki meri pripomogla, da so se v naslednjih stoletjih naše narodne meje vedno bolj zoževale. Tak položaj je postal uso-

den zlasti za naš severni teritorij, kamor je kmalu začela siliti nemška kolonizacija.

Severna meja je bila naša rak-rana skozi dolga stoletja. Odprta je bila na široko proti Nemcem — našim večstoletnim političnim gospodarjem, ki so nas germanizirali in v teku stoletij potisnili našo narodno mejo globoko proti jugu. — V strahu pred avarsko nadvlado je prosil karantanski vojvoda Borut bavarskega vojvodo za pomoč. Ta mu je pomagal, ga rešil pred vsiljivimi sovražniki, a za plačilo smo morali priznavati germansko-bavarsko nadoblast. Ko je proti koncu 8. stoletja pokoril frankovski vladar Karel Veliki Bavarce, smo zamenjali bavarski jarem z germansko frankovskim. In tako smo ostali v nemški politični podrejenosti — z izjemo dobe Otokarja Češkega, v kateri je bilo združeno s Češko skoraj vse slovensko ozemlje v enotni državi od Krkonosov do Jadranskega morja — prav do leta 1918. — Z bavarsko ter frankovsko vlado se je začelo širiti med paganskimi Slovenci krščanstvo, ki se je kmalu trdno zasadilo med nami. Začele so se dvigati cerkve, ena izmed prvih ona pri Gospe Sveti; tu je bil najbrž sedež škofa Modesta v 8. stoletju. Tu je bilo središče karantanskega misijonarstva in krščanstva. — Politična podrejenost pa je rodila posledice tudi na drugih poljih — predvsem na narodnem.

Po srednjeveški navadi je postala slovenska zemlja s politično podrejenostjo last krone. Zato je lahko vladar nemoteno razdaljal našo zemljo raznim tujcem — predvsem nemškim velikašem tako cerkvenim kot posvetnim. Z našo zemljo jim je poplačeval njih zvestobo, z našo grudo jih je skušal pridobiti zase. Prostrani naseljeni in nenaseljeni predeli so na tak način postali last mogočnih tujih velikašev. Tako so dobili prostrana posestva salzburški nadškofje širom slovenske zemlje, bamberski škofje so postali gospodarji Kanalske doline s Trbižem, briksenski škofje so zagospodarili nad Bledom in Bohinjem, freisinski škofje so si pridobili škofjo

Loko s Poljansko in Selško dolino ter Sorško polje; zelo mnogo raztresenega premoženja so imeli mogočni oglejski patriarhi. Pa tudi posvetni velikaši niso zaostajali za cerkvenimi — da spomnim samo na Traungavce, Spanheime, Audechs-Merance, Savinjske mejne grofe... Fevdalizem je bistveno vplival na socialni ustroj našega naroda.

Gospodar nad našo zemljo je postalo tuje, nemško plemstvo, domače se je v veliki meri kmalu potujčilo — ali je pa pretežno zdrknilo na nižjo socialno stopnjo. Pa tudi meščanstvo na slovenskih tleh je bilo tuje slovenstvu. Zakaj v mesta so klicali zemljiški gospodje trgovce ter obrtnike s svojih — nemških posestev. To prebivalstvo je dajalo mestom nemški — oziroma neslovenski pečat. Saj je bilo po Valvasorju še v drugi polovici 17. stoletja v Ljubljani $\frac{1}{3}$ vsega prebivalstva tujcev, kot Sasov, Dancov, Holandcev, Francozov, Italijanov itd. Dasi je sililo v mesta tudi prebivalstvo s podeželskega slovenskega sosledstva — in je tako predvsem slovenski živelj zlasti v kasnejših stoletjih jačil ter ohranjal meščanske vrste, ni to splošno bistveno spremenilo narodnostnega značaja meščanstva — zakaj Slovenci meščan je na žalost le prehitro pozabljal na svoje slovensko narodnostno poreklo. Mestni zrak je germaniziral našega človeka. Meščanstvo je bilo potemtakem daleč od našega naroda. Slovenci nismo torej razpolagali v dobi, ko so pridobivali deželni stanovi na svoji moči — ne svojega plemstva, ne svojega meščanstva; slovenstvo je moral reševati izključno le kmet. A ta je bil daleč od politične moči; na političnem polju je bil že dolga leta brez besede — saj na splošno ni bil niti gospodar na svoji zemlji; svoboden slovenski kmet je postajal sčasoma radi fevdalnega ustroja prava redkost. Masa našega naroda je bila tedaj polsvobodna — tlačanska.

Ob svojem prihodu v novo domovino je bil naš narod še na stopnji nomadstva. Nove razmere so povzro-

čile, da je začel naš človek tak način življenja (kaj kmalu opuščati). Polagoma se je stalno naselil; začel se je stalno baviti s poljedelstvom. Plodne zemlje je bilo na razpolago takrat več kot dovolj. Zato ne moremo govoriti v tisti dobi o stalni poljski razdelitvi ter o zmerjenih kmetijah. Zemljišča je lahko tedaj naš človek redno menjal; če je bil kak kompleks že preveč izrabljen, je lahko segel po sosednjem. Obdelovanje zemlje je bilo spočetka še popolnoma ekstenzivno. Do zmerjenih kmetij, do parcelne porazdelitve je prišlo šele v dobi fevdalizma — v času nemške nadvlade. Nemški fevdni gospodi je šlo za to, da ji zemlja kolikor mogoče veliko nese. Zato jo je bilo treba čim bolj naseliti; treba je bilo dobiti dovolj delovnih sil. V kolikor je bilo na naših kolonizacijskih tleh premalo kolonistov, so jih zemljiški gospodje poiskali na svojih drugih teritorijah, ki so bili mnogi že v srednjem veku preveč naseljeni. Od tam so jih presadili na naša redko naseljena tla. Tako se je začela velika sistematična kolonizacija slovenske zemlje že v začetku 10. stoletja. Nove koloniste, ki so bili doma pretežno na Bavarskem, so naseljevali prvotno največ na tleh, ki so bila vsaj deloma že pridobljena za kulturo. Tako dobimo prav dosti nemških naselbin na tleh največje takratne slovenske naseljenosti — bodisi po ravnini — bodisi v hribovju. Veliki gozdni kompleksi so podobno kot gorski predeli tudi po prvem večjem kolonizacijskem delovanju ostali nenaseljeni. Vendar je bilo treba tudi pri tem naseljevanju premagati težke napore. Tudi na teh deloma že prej naseljenih kompleksih je bilo treba krčiti gozdove, je bilo treba zemljo pridobiti kulturi. Zaradi takega načina naseljevanja, po katerem ni prodirala nemška kolonizacija v strujeni fronti, marveč se je pojavljala v številnih večjih in manjših tokovih na slovenskih tleh, dolgo časa ni mogoče govoriti o slovensko-nemški narodni, jezikovni meji. Obe narodnosti sta bili preveč pomešani med seboj — tako na Koroškem in Štajerskem, kot tudi

v Avstriji. Saj dobimo tedaj celo v istih vaseh slovenske in nemške kmete; da spomnim le na Trebnje na Koroškem, kjer naletimo izrecno na nekega slovenskega in nekega nemškega Henrika. V neposrednem sosedstvu lahko najdemo slovensko in nemško vas. Iz te dobe datirajo zanimiva sosedna krajevna imena, kot Bairisch Kohlsdorf, Windisch Kohlsdorf, Windisch Hartmannsdorf, Deutsch Hartmannsdorf na vzhodnem Štajerskem.

Na tak način so se dosti hitreje germanizirali revni, po naravi nezavarovani predeli v severnem delu prvotno slovenske zemlje — kot pa razna gorska področja, ki so bila daleč proč od komunikacij težko dostopna. Germanizacija naše zemlje je zlasti napredovala od 13., 14. stoletja dalje pod habsburškim gospostvom, ki je združevalo takrat domala vso slovensko zemljo v svoji posesti. Tako je bilo v 13. oziroma 14. stoletju izgubljeno za slovenstvo avstrijsko Podonavje, kjer so se naši predniki pri prihodu zelo neenakomerno naselili; saj so tvorili le večje ali manjše otoke med romanskim oziroma romaniziranim prebivalstvom ter germanskimi Bavarci. V 14. in 15. stoletju so propadle tudi slovenske oaze po vzhodnem Tirolskem, zgornjem Koroškem in zgornjem Štajerskem. Slovenstvo se je moralo tedaj umikati proti črti današnje jezikovne meje. Šele 15. stoletje je potemtakem ustvarilo narodno slovensko-nemško mejo, ki ni potekala razmeroma daleč od današnje narodne meje. Danes pričajo v teh trdo nemških krajih na vsak korak le še slovenska krajevna imena, do kam so bile pred davnimi stoletji začrtane meje slovenstva. Korak za korakom nas spominjajo krajevna imena, da stopamo po stari slovenski zemlji. Spomnimo se samo na številne Döllach, Feistritz, Gaberling, Gabriach, Göritz, Jauern, Laznitz, Leska, Lobming, Mirnsdorf, Predol, Röttschitz, Schiernitz, Glabocken, Golling, Streltzen, Studenzen, Ossach, Planitzen, Pleschawitzer, Polan, Ponigl, Predelberg, Töplitz, Zirknitz, Graz, Windischberg itd. itd., da vas spomnim sa-

mo na nekaj primerov z danes trdno nemškega teritorija na Štajerskem.

Proces našega narodnega nazadovanja na severni meji se je v sledeči dobi nekoliko zaustavil, pa se je tem močneje skušal nadaljevati v 19. in 20. stoletju. To je bil čas, ko za kmečko kolonizacijo ni bilo več prostora. To je bila doba nemškega narodnega prebujenja — doba, ko so začeli Nemci sistematično germanizirati naš narod v želji, da se prebijejo preko našega narodnega telesa do Jadrana. Nemštvu so bila na razpolago vsa sredstva potujčevanja: ves upravni aparat, kapital, industrija, nam tuje meščanstvo, fevdalna veleposestva, pomenčevalna društva »Südmark, Schulverein). Odporna sila pri Slovencih je pa bila paralizirana zaradi usodne razdelitve slovenskega naroda na pokrajine: Štajersko, Koroško, Kranjsko in Goriško. Zares to je bil nenehak boj našega naroda z nemštvom, dasi je bilo v teh deželah še leta 1846, 46 odstotkov Slovencev, a niti 40 odstotkov Nemcev.

Nasproti tej katastrofalni bilanci moramo pokazati vsaj skromne narodne pridobitve na današnjem slovenskem teritoriju. Na tleh južno od Kozjaka in Karavank so se naseljevali nemški kmetje v precej manjši meri tudi v času najmočnejše kolonizacije. Prav zaradi tega, ker niso bile sem usmerjene na splošno večje nemške skupine, smo vsaj na teh tleh uspeli, da smo se rešili kot Slovenci do danes: da celo nasprotno — razni manjši jezikovni predeli so bili že v naprej zapisani narodni smrti. Na teh tleh se je vršila močna kolonizacija od 10. do 14. stoletja. Fevdna gospoda je v skrbi za svoje dohodke dala v tem času posekati na najrazličnejših koncih in krajih prostrane gozdove, ki takrat gospodarsko še niso veliko pomenili. Na tleh bivših gozdov so zrastle rodovitna polja, pašnike so spremenjali v travnike. Na ta novi kulturi pridobljena tla so klicali zemljiški gospodje koloniste-domačine, a če teh ni bilo, tujce. Tako je nastal v tem času nemški jezikovni otok na **kočevskih tleh**. Tja so namreč sredi

14. stoletja naselili nemški Ortenburžani številne nemške družine — tako koroške, še bolj pa frankovske in turinške. Kočevski predeli sicer pred prihodom teh tujih kolonistov niso bili popolnoma nenaseljeni. Saj je stala tam že za nemškega prihoda cela vrsta slovenskih naselbin, kar dokazujejo prav stara slovenska krajevna imena, ki jih dobimo po kočevski zemlji. Samo Slovenci so prepočasi napredovali. Le v ribniški smeri se jim je posrečilo, da so dospeli skoraj do Kočevja. Navzlic strujenemu slovenskemu sosedstvu se nam ni posrečilo kočevskih Nemcev posloveniti, saj šteje kočevski otok še vedno nad 100.000 Nemcev. Razmerje med Slovenci in Nemci je na teh tleh nekako 1:1. Da se je moglo nemštvo v taki meri rešiti, je povzročila prav gotovo tudi geografska lega kočevskega teritorija. Zemlja, ki je daleč od glavnih prometnih žil, je veliko bolj zavarovana pred sosednimi vplivi ter tako dosti lažje reši svoj prvotni narodni značaj.

Drugačen je bil položaj na Dravskem polju. Na zemljo med Mariborom in Ptujem na desni strani Drave so naseljevali Spanheimi in salzburški nadškofje poleg slovenskih kolonistov tudi nemške kmete. Svet je bil tam že od nekdanj izrazito prehodan — zračen; zato na teh tleh tudi nemški kmet v slovenskem sosedstvu ni mogel za daljšo dobo rešiti svojega narodnega značaja.

Nekaj nemških kolonistov se je naselilo mogoče tudi v severozahodnem gorenjskem kotu. Tam je bilo blejsko gospostvo last briksenških škofov s sedežem na **blejskem gradu**. Sicer so naseljevali briksenški škofje na svojo zemljo med Savo Bohinjko in Savo Dolinko pretežno Slovence, vendar pa nas spominja vas Nemški rovt nad Bohinjsko Bistrico na nemške naselnike.

Bamberški škofje so naseljevali **Kanalsko dolino** ter jo deloma germanizirali zlasti na tleh med Fužinami in **Trbižem**, kjer Nemcev slovensko sosedstvo do danes ni moglo posloveniti.

Oglejski patriarh tudi ni zaostajal za drugimi sovrstniki v skrbi, da po-

seli svoja prostrana posestva. Tako je v začetku 15. stoletja poselil romantičen gorski svet pod vrhovi divjih gorskih grebenov od Črne prsti do Vogla na tolminski strani. Tja je presadil del svojih nemških podložnikov iz okolice Innichena na Tirolskem. To so **Nemškorutarji**, ki jih je slovensko sosledstvo v dolgih stoletjih poslovenilo, samo njihov naziv še kaže na prvotno narodnost tega prebivalstva.

Brez dvoma najbolj zanimiv teritorij v kolonizatoričnem pogledu je pa škofjeloški, **Škofja Loka** s Poljansko in Selško dolino ter Sorškim poljem je bila last bavarskih freisinških škofov. Menda ni zlepa ozemlja, kjer bi se na tako majhni površini znašlo tako različno prebivalstvo kot ravno na tleh **loškega gospostva**, ki je bilo najbolj dragoceno izmed vseh številnih freisinških posestev. Ko je dobil freisinški škof to zemljo v dar, je bila kaj redko naseljena. Saj so se celo na večjem delu rodovitnega Sorškega polja razprostirali prostrani gozdovi. Žato je že zelo zgodaj začel zemljiški gospod tja klicali najrazličnejše koloniste.

Tako je naseljeval na ravnini pri Škofji Loki deloma Slovence, deloma Nemce in sicer iz Bavarske, kjer so ležala velika freisinška posestva. Bavarski kolonist je bil številčno tako močan, da je predstavljal v 12. stoletju večino prebivalstva v škofjeloški ravnini. Že naselbinska imena na teh tleh kažejo, da je tamkajšnje vasi gradil nemški naselnik, kot Binkelj, Vincarje, Pevcn, Moškrin, Grenc, Vešter, Crngrob, Virmaše, Dorfjarje, Forme. Vendar se nemški kolonisti, ki je naselil tudi dolgo vas Žabnic-Bitenj, narodnostno ni mogel za trajno obdržati. Premočno je bilo slovensko sosledstvo in preveč prometno zemljo so nemški kolonisti naselili. Prebivalci so se v teku stoletij polagoma poslovenili. Da se je ta proces vršil v zelo počasnem tempu, dokazuje Valvasor, ki piše še proti koncu 17. stoletja, da so naseljeni na ravnini med Škofjo Loko in Kranjem prebivalci, ki govorijo mešanico slovenskega in nemškega jezika; kdor jih hoče razumeti,

mora znati oba jezika. Za primer navaja: Schau, schau, mačka na strehi goloba fressen. Danes kažejo na prvotno narodnost le še krajevna ter rodbinska imena, kot Cegnar, Hafner, Cof, Hartman, Heinricher, Homan, Kurlant, Langerholz, Macher, Šifrer, Triller, Vilfan, Bajželj, Wohlgemut, Zihherl, Žontar in podobna.

Nemškega kolonista je pa naseljeval freisinški škof v večji meri tudi po Selški dolini. Še do konca 15. stoletja je bila zahodna polovica Selške doline popolnoma nenaseljena. V **kraljestvo Ratitovec** so se naseljevali proti koncu 15. in začetku 14. stoletja — torej skozi več decenijev — freisinški podložniki s tirolskega Pustertala. Zgradili so v višini do 1200 m gorske vasice, ki leže pod grebenom, ki veže Ratitovec s Črno prstjo — od Krekovega letovišča **Prtovca** preko Turke, Danj do Sorice. Ta kompleks predstavlja podaljšek nemškorutarskega tolminskega predela. Tako je bil v 14. stoletju ves gorski svet južno od grebenov Vogel-Črna prst-Ratitovec naseljen s tirolskimi Nemci. Središče freisinških Tirolcev je bila **Sorica**, ki jo je zaradi lege mogoče staviti med najlepše gorske naselbine na slovenskih tleh. Tudi soriške Nemce je slovensko sosledstvo poslovenilo, le da je proces trajal dalj kot pri ravninskih Bavarcih, zakaj soriški Tirolci so bili daleč od prometa. Vendar na svojo prvotno domovino še kasneje, ko so se že čutili Slovence, niso popolnoma pozabili. Do polpretekle dobe je bila namreč med Soričani navada, da so pošiljali na vsaka tri leta posebno deputacijo v **Innichen** z namenom, da daruje tamkajšnji cerkvi veliko svečo, obenem pa plača za mašo — vse to s prošnjo, da varje Bog njihovo zemljo pred gosonicami. V dokaz, da je deputacija svojo nalogo v redu izvršila, je morala prinesiti vsakokrat s seboj potrdilo, ki so ga Soričani skrbno hranili. Spomin na prvotno poreklo Soričanov je ohranjen tudi v jeziku in sicer v **Spodnjih Danjeh**. Tam namreč govore še danes — seveda le v domačem krogu — nekako nemščino, ki je še bolj nerazumljiva

kot kočevščina. Pri drugih Soričanih nas pa danes spominjajo na njihovo prvotno narodnost poleg lastnih imen, kot Freljeh, Torkar, Taler, Trojar, Haberle, Kemperle, Jenšterle, Koblar, Vebber, Gartner itd., le še parcelna imena; ta so zelo številna — vsaka še tako mala parcela se ponaša s svojim nazivom. Imena parcel so pretežno nemška, kot Kejvele, Šeterle, Prenderle, Trojle, Reštleroln, Ionoker, Boštekokerl itd. itd.

V Poljanski dolini so bili naseljeni Nemci v splošnem samo tu pa tam. Pač pa je koloniziral freisinski škof Korošce v prostrano hribovje Poljanske doline — zlasti na vzhodni strani skoraj tik do škofje Loke; ker je pa bila takrat Koroška še pretežno slovenska, med loškimi Korošci ni bilo kaj prida Nemcev. Jasno je, da se je poljanski Nmec prav hitro poslovenil.

Po drugem današnjem slovenskem teritoriju večje nemške kolonizacije ni zaslediti. Slovenizirali smo torej v večji meri le nemstvo na Pruskem polju, na škofjeloških freisinskih tleh ter na goriško-nemškorutarskem ozemlju — na teritoriju, kjer je bila prva sistematična kolonizacija zaključena nekako v 14. stoletju. Do tega časa so morali napraviti prostor rodovitnemu polju številni gozdovi, začelo se je življenje na dotlej popolnoma nenaseljenih tleh, zrastle so povsem nove vasi — pa vendar kolonizacija pri nas še na koncu srednjega veka ni bila končana. Študij poselitve škofjeloškega teritorija dokazuje, da je bila na primer v začetku novega veka še približno polovico Poljanske doline nenaseljene, da je bila prazna še vsa prostrana Davča in Martinj vrh po Selški dolini. V 16. in začetku 17. stol. je poselil freisinski škof tudi ta prostor deloma z domačim prebivalstvom, deloma s tolminskimi sosedi. Študij na drugih kompleksih bo privedel najbrž do podobnih zaključkov. Slovenska zemlja je bila torej šele v 17. stoletju toliko naseljena, da na splošno ni mogla več nuditi večjega prostora za nova številnejša naseljevanja.

Nasledniki starih kolonistov so današnji gruntarji. Uživali so spočetka

zasebno le njive ter travnike, medtem ko so bili gozidovi še skupna last vasi, oziroma srenja. Skupno posesti so kasneje — zlasti v 18. stoletju — delili, gozidove na splošno prej kot pašnike. Le v posameznih primerih se je skupna posest obdržala do današnjih dni. Razne nalezljive bolezni, vojne vihare in druge podobne nesreče so sicer zelo krčile naše prebivalstvo, a navzlic temu moramo poudariti, da so se grunti navadno dobro držali. Zanimive rezultate je dal v tem pogledu tudi študij kolonizacije v Poljanski in Selški dolini. Pokazalo se je, da je sicer marsikateri grunt propadel takoj v prvem času po končani kolonizaciji. Kar pa jih je prestalo prvo preskušnjo, ti so se v splošnem rešili. Tako je v Selški dolini do leta 1825, zdrknilo število gruntov le za dobre 5 odstotke, a v Poljanski dolini naletimo kar na 60 naselbin, ki so štele še leta 1825, prav toliko gruntov kot v času kolonizacije pred davnimi stoletji. Zelo verjetno bodo podobna raziskavanja po drugih predelih prišla do podobnih rezultatov. Pač pa so grunti močno menjali gospodarje. Tako debimo na primer v Poljanski dolini le deset kmetij, ki se lahko ponašajo, da so rešile stari priimek do današnjih dni; v Selški dolini so take kmetije celo samo štiri.

Ker ni bilo na razpolago večjih kompleksov za nova naseljevanja, se je moglo v zadnjih dveh, treh stoletjih na novo razvijati le še kajzarstvo. Kajzarji so si morali spočetka pomagati le s srenjskim svetom. Tam so delali laze — podobno kot pred davnimi stoletji naši najstarejši kolonisti. Z lazi se bavijo ponekod še danes. Jeseni posekajo drevje, spomladi zažgejo suho vejevje, prekopljejo površino in strebijo skale ter korenine. Prostor zagrade z močnim šibjem, da je laz varen pred živino, ki se pase po že zapuščenih lazih. Laz služi le dve do tri leta kot njiva, nakar ga porablja za skupno pašo. Medtem se pa tla zopet zarastejo. Ves proces se ponovi. — Kajže so navadno postavljali tik stare gruntarske naselbine — ali pa na robu gruntarskega polja na skupnem svetu — na gmajni. Položaj

kajzarjev se je zboljšal šele takrat, ko so delili skupen svet. Odslej je lahko stari kajzar delal leta in leta na stalnih parcelah. Krčil je gozdove, kultiviral pašnike kot nekoč gruntarski kolonisti — le da vse to v dokaj manjši meri. Na tak način raste na splošno obseg polja prav do današnjih dni. Tako je na primer v Seški dolini danes za 14 odstotkov več njiv kot pred sto leti, v dolini sami celo za 24 odstotkov.

Naseljevanje v tako različnih časih in načinih je zapustilo sledove v tipih vasi ter v parcelni razdelitvi. Pri študiju zemljiške razdelitve in tipov vasi nam je na razpolago dragocen vir: **franciscejske katastrske mape**, ki so nastajale na naših tleh v dvajsetih letih preteklega stoletja. Danes jih hrani Mapni arhiv v Ljubljani. V njih je zaznamovana vsaka kultura s posebno barvo. Njivje so zarisane rjavo, travniki zeleno, gozdovi vijoličasto, pašniki sivkasto. Vsaka tudi najmanjša parcela je zaznamovana s posebno številko. Na te mape se nanašajo posebni seznami parcel, posestnikov in stavbišč. Ker je postal naš kmet gospodar zemlje, ki jo je skozi stoletja obdeloval, šele leta 1848, so nastajale večje spremembe v lastništvu šele po tem letu, dasi je smel kmet že prej zemljo prodajati. Tako nam je mogoče na podlagi katastrskih map lepo rekonstruirati prvotno število kmetij ter njih obseg zlasti tam, kjer so nam na razpolago še urbarialni zapiski. — Naseljevanje v večjih družbah je narekovalo najrazličnejšo parcelno razdelitev. Navadno naletimo na tako zvano **zaselško razdelitev**. Parcele posameznih posestnikov so razmetane neenakomerno po polju, vendar ima vsak posestnik največ zemlje pri svojem kmečkem domu. — Marsikje dobimo tudi **razdelitev na delce**. Pri takih kmetijah je parcelacija najbolj razdrobljena. Polje je razdeljeno na celo vrsto večjih kompleksov. V vsakem kompleksu je dobil vsak kolonist eno malo parcelo v obliki progice. Tako spada k posameznim kmetijam po dvajset ali še celo več takih majhnih parcel. Zemljiški gospod je hotel z

enakomerno drobno razdelitvijo doseči, da je dobil vsak kmet v vasi zemljo v dobrih in slabih predelih. Znanost sodi, da so v splošnem vasi z razdelitvijo na delce precej stare. Pri zaselški parcelaciji ter pri razdelitvi na delce dobimo lahko vasi različnega tipa. Pri vsaki vasi je treba seveda ločiti, kaj je prvotno, a kaj je bilo postavljenega šele kasneje; saj so se nekatere vasi — zlasti tiste na bolj prometnih tleh — v kasnejših časih močno razrasle. Vendar v splošnem ni težko ločiti mlajših delov od starejših. V glavnem lahko rečemo, da so kajže postavljene navadno na robu vasi ali celo zunaj, ker so se pač razvile kasneje. — Najbolj razširjena je gručasta vas; v taki vasi stojijo kmečki domovi brez kakšnega sistema. Posebne vrste so **središčne vasi**, kjer so razpostavljeni kmečki domovi okrog praznega prostora. Prav svojevrstne so **okrogle vasi**, ki jih dobimo le nekaj tudi po naših tleh. Nekaj časa je prevladovalo v znanosti mnenje, da je to tip starih slovanskih naselbin. Verjetno je narekovala tak način zidanja defenzivna potreba.

Posebna vrsta razdelitve je pa ona na proge. Prav lep tak primer dobimo na Šorskem polju na tleh bavarske kolonizacije. Tu tvorita celoto vasi **Zabnica** in **Bitenj**, ki prehajata neopazno druga v drugo. Vsak kmet — 91 jih je — ima polje v eni dolgi progici, ki leži pred hišo navadno v širini gospodarskega in stanovanjskega poslopja. Domovi leže v dolgi, skoraj ravni vrsti drug ob drugem pri prvotni cesti večinoma tako, da je na eni strani gospodarsko, na drugi stanovanjsko poslopje. Take tipe dobimo v splošnem le na ravninskem svetu.

Nasprotno so pa na hribovitih tleh zelo pogoste **samotne kmetije**. Nekatere so vsaj rahlo povezane med seboj s tem, da meje s poljem druga na drugo — druge leže popolnoma na samem čisto brez vsake zveze z ostalimi kmetijami. Pri samotnih kmetijah se je vršila kolonizacija po posameznikih. Te vrste kmetij predstavljajo v glavnem znak kasnejše kolonizacije. Kolonizacija slovenskega teritorija

je bila zaključena torej komaj pred nekaj stoletji. Njene posledice so bile — kakor smo videli — zlasti na **severni meji** katastrofalne. Saj se je moral pomakniti naš slovenski živelj z Donave daleč proti Dravi. Celo zibelka slovenstva, Koroška, je za nas danes pretežno izgubljena. Slovenski živelj — močno prepleten z nemštvo — sega danes komaj do vrat Beljaka in Celovca, a najdalj je pomaknjen proti severu nad Djekšami.

Ostale slovenske meje ne vplivajo na nas tako porazno. Naša meja proti Hrvatom je precej slučajna. Od Novigrada do Save so delili nekaj Hrvate in Slovence zelo prostrani pragozdovi vzdolž Snežnika, kočevskih tal in Gorjancev. Ob naselitvi ni bilo med južnimi Slovani večjih razlik. Do teh je prišlo šele v novi domovini tako iz političnih kot kulturnih vzrokov. Tako bi bila gotovo za slovenstvo izgubljena Bela Krajina s Črnomljem, če bi bila politično združena s Hrvaško, kakor je bila do 12. stoletja. Podobno bi pa tekla v za nas ugodnejši politični razdelitvi naša meja proti Hrvaški prav gotovo daleč onstran Sotle — saj nam je kajkavsko prebivalstvo še danes močno sorodno. Da je meja prav na Sotli, je vzrok ta, ker je bila prav Sotla skozi stoletja politična meja med Hrvati in Slovenci. Na slovensko-hrvaško mejo v Istri so v veliki meri vplivali Uskoki, ki so pribežali tja pred Turki in ki jih mnoge še danes predstavljajo lasina imena, kot Vošnjak, Skok, Lah itd.

Na **zahodni strani proti Romanom** je pokazal naš narod prav kraševsko žilavost. Pri tem je pa seveda treba poudariti, da romanski živelj ni razpolagal z odvišnim kmečkim prebivalstvom, ki bi bilo primerno za kolonizacijo slovenske zemlje. — Podobno kot Hrvatom se tudi nam ni posrečilo pri naselitvi zasesti vsega primorja, za katerim je bilo sicer trdno slovensko zaledje — zakaj romanski živelj je bil premočno zasidran v utrjenih primorskih mestih. Vendar se nam je posrečilo, da smo se v nekoliko daljšem razdobju prebili do Jadranskega morja. Zasedli smo Tržaški zaliv od De-

vinskega gradu pa prav do Dragonje niže Pirana — v razdalji 150 km. Razumljivo je, da nismo mogli prebaviti v sebi vsega tamkajšnjega romanskega prebivalstva, dasi je bil Trst še do nedavna največje slovensko mesto. Naša meja z Romani je bila najbolj stalna. Saj je bilo za naš narod v teku dolgih stoletij izgubljenih le nekaj vasi v Furlanski nižini. V glavnem je danes slovensko-romanska meja prav tam kot pred enajstimi stoletji — od Dragonje v Istri pa do Kanalske doline na severu, čeprav je pripadla leta 1866, po plebiscitu Italiji zemlja Beneških Slovencev s 40.000 prebivalci in se je po svetovni vojni z nesrečno rapalsko pogodbo zarezala politična meja globoko v slovensko narodno telo.

Na **vzhodu** je segal naš narod še v 9. stoletju prav do Blatnega jezera, kjer je bil sedež Koceljeve države. Usodno za slovenstvo na tej strani je pa bilo, da so pridrli v 9., 10. stoletju v Podonavje mongolski Madžari. Dolgo so plenili tudi po naših tleh, dokler jih ni doletel poraz na Bavarskem sredi 10. stol. Od takrat dalje so Madžari stalno naseljeni v srednjem Podonavju. S tem so za trajno ločili zvezo med severnimi ter južnimi Slovani in tako zmanjšali našo odporno silo. V teku časa so skrčili slovenski pannoniski teritorij od 10.000 na 1.000 kvadratnih kilometrov. Navzlic tem hudim številkam je treba poudariti, da je tudi na tej strani pokazal naš narod močno žilavost. Skozi dolga stoletja ločen od ostalega narodnega telesa, maloštevilčen, predan na milost in nemilost madžarskemu brezobzirnemu imperializmu zlasti po l. 1867., je rešil naš Prekmurec slovensko zavest do današnjih dni.

Če **primerjamo obe karti** — tisto, ki predstavlja prvotno slovensko naselitev, z ono, ki nam kaže današnjo slovensko zemljo, nas mora navdati bridka žalost. Od preko 70.000 kvadratnih kilometrov zemlje je ostalo našemu narodu le borih 24.000 kvadratnih kilometrov. Pa še od tega je prišlo v našo narodno državo komaj nekaj nad 16.000 kvadratnih kilometrov — torej

le dve tretjini vsega današnjega slovenskega teritorija. Ostala slovenska zemlja je razdeljena kar na tri sosedne države — Italijo, Nemčijo in Madžarsko. Nikoli v zgodovini nismo še bili tako nevarno razbiti. Vendar malodušnost ni na mestu. Dediščino nam je rešil Slovenec-tlačan, ki je moral v stoletni borbi braniti slovensko grudo pred mogočnimi tujci. Zares to je bil boj Davida z Goljatom. Preskušnjo je takrat slovenski narod, to je kmet, vendar prestal. Res da smo v teh stoletjih izgubili 2 tretjini svoje zemlje, vendar smo lahko ponosni, da

nas kot predstraže južnega slovanstva na najbolj nevarni zahodni točki ni zadela strašna usoda Polabskih Slovanov, ki jih je bilo več kot nas, pa jih današnji zemljevidi sploh ne poznajo, če ne upoštevamo peščice Lužiških Srbov. — Tudi danes moramo prestopi preskušnjo. Če je rešil svoje dni slovenstvo nepismeni tlačan, potem nas ne sme biti strah danes, ko razpolaga naš narod s trdnimi kulturnimi temelji. Pogled na našo književno produkcijo v zadnjih dvajsetih letih nam je moral vlititi novo samozavest, da smo tu in da bomo tudi obstali.

Narodna in mednarodna usoda Slovenije in Slovencev

J. P.

(Predavanje za marec.)

Lani spomladi je zagrmel v srednji Evropi velik političen potres. Dne 11. marca 1958 se je izvršilo prvo dejanje v novi srednjeevropski politiki, ki je prešlo v zgodovino pod imenom »Anschlussa« Avstrije s tretjim cesarstvom Velike Nemčije. Temu pomembnemu dejanju so sledili dogodki meseca maja, septembra in novembra. Vsi ti dogodki so se tikali bratskega naroda in njegove Čehoslovaške države, 30. september in 2. november 1958 sta usodna dneva za Čehce, in Slovake in Podkarpatske Rusine. Belvederska razsodba Nemčije in Italije o usodi Slovaške in Podkarpatske Rusije pomeni zaključni čin prvega razdobja srednjeevropskega potresa.

Ti dogodki so vzbudili veliko zanimanje in zaskrbljenost narodov in držav, ki ležijo v ogromnem pasu od Baltika do Jadrana in od Jadrana do Črnega morja, v pasu med Nemčijo in Rusijo. Dočim je zapad v nacionalnem pogledu že davno umirjen in ustaljen, saj je edino nacionalno vprašanje, ki je na zapadu pred vojno in v vojni igralo važno vlogo, namreč vprašanje Elzaške-Lotrinske, po svečanih izjavah merodajnih činiteljev v zadnjih letih — končno veljavno

rešeno, je evropski vzhod nacionalno politično še vedno vznemirjen in nestalen.

Pas med Rusijo in Nemčijo je nacionalno tako zelo pomešan, da je v sedanjih razmerah sploh nemogoče meje tako zarisati, da bi mogle obstojati zgolj čisto nacionalne države. Zato je ta teritorij slejkoprej ostal torišče boja med velesilami za njihove interese in vplive, čeprav se je zdelo, da je postala dinamika dveh velesil, ki sta v Belvederu izrekli svojo razsodbo dne 2. novembra 1958, edino odločilna. K omenjenemu ogroženemu pasu pripadajo baltične države: Finska, Letonska, Estonska, Litvanska, nadalje Poljska, Češkoslovaška, Romunija, Madžarska, Bolgarija, Grčija, a tudi Rusija sama, zlasti njen južni del — Ukrajina. K temu pasu spada tudi še Švica. Vse omenjene države in njihovi narodi se izprašujejo nehote: »Kaj bo z našim narodnim in državnim čolničem, kakšna bo naša bodočnost?«

Kako zelo je razrvano zaupanje v vsako politično moralo in v mednarodni red zaradi zadnjih dogodkov in vsaj navidezno ogromnih uspehov tako zvanih dinamičnih sil, nam priča naj-

bolj švicarski tisk. Ni države na svetu, katere eksistenca in nevtralnost bi bili mednarodno tako zelo zagamčeni od vseh strani, kakor Švica. Pa vendar nam njen tisk zgovorno dokazuje, da se tudi Švica pripravlja, ne glede na vse svečane obljube, fizično in moralno za primer najtežje preizkušnje, ki zamore groziti svobodni državi. Švica je pred kratkim uvedla vojaško obveznost za vse državljane od 18. do 60. leta. In zdi se, da je ravno Švica pravilno označila razpoloženje vseh ogroženih narodov in držav v pasu med Nemčijo in Rusijo, poudarjajoč potrebo materialne in zlasti še duhovne moralne obrambe z besedo: Hochgemuter Pesimismus. Da, realen, a junaški pesimizem je danes potreben vsem narodom in državam, ki bi jih mogla ogroziti ena ali druga dinamika. Duhovno moralno razpoloženje junaškega pesimizma bo narekovalo narodom, ki se čutijo ogrožene v svoji državi, nacionalni ali gospodarski eksistenci, napor vseh materialnih in zlasti še moralnih sil, da se pripravijo za uspešno obrambo in da ne izgubijo vere v svojo svobodo in bodočnost, čeprav bi vedeli, da jim grozi vsaj začasna Kalvarija.

K ogroženemu pasu Evrope spada tudi Jugoslavija in njen najbistvenejši del — Slovenija. Zato je popolnoma naravno in umestno, če si ob 20letnici zedinjenja Slovencev z brati Hrvati in Srbi v močni Jugoslaviji stavimo vprašanje: »Kaj bo z našim čolničem? Kaj bo z našim malim narodom? Ali nam grozi zaradi razburkanega političnega morja v Srednji Evropi nevarnost?«

Predeu odgovorim na to vprašanje, hočem v kratkem poudariti: Kaj in kje smo Slovenci, kakšna je vloga naše zemlje in kakšna je njena lega?

Slovenska zemlja meri 24.000 km², od te je samo 16.600 km² v Jugoslaviji, na kateri prebiva 1.200.000 svobodnih Slovencev. Nad 1.100.000 Slovencev živi izven meja narodne države, pol milijona kot izseljenci v raznih evropskih in izvenevropskih državah, zlasti v Severni Ameriki, nad 600.000 pa kot narodne manjšine v

Italiji, Nemčiji in Madžarski. Zgodovinarji ugotavljajo, da je naš nacionalni teritorij do 9. stoletja obsegal nad 70.000 km² in da smo izgubili dve tretjini svoje zemlje.

Naši pradedje, Stari Slovani, se gotovo niso zavedali, v kako važen in tudi nevaren predel Evrope so se naselili, ko so vzljubili zaradi njene lepote svojo novo domovino. Bili so poljedelci na precej visoki stopnji kulture, v novo domovino so se naselili z mečem v roki in so svojo zemljo morali braniti pred Obri, katere pa je ukrotil šele frankovski meč, katerim so se morali pokoriti tudi oni. Občudovanja vredna je bila odporna in življenjska sila naših pradedov in njihovih potomcev, da so zemljo v težkem narodnem in gospodarskem boju ohranili potomcem. Poudariti je treba, da smo izgubili na svojem teritoriju le tam, kjer smo bili preredko naseljeni, da bi mogli preprečiti sistematično vodeno kolonizacijo nemškega elementa, ki jo je v vsakem oziru podpirala celotna državna in družbena organizacija nemškega cesarstva. Povsod tam pa, kjer smo bili naseljeni v zadostnem številu, smo asimilirali stare ostanke prejšnjega prebivalstva, kakor tudi nove naseljence in ohranili smo svoj teritorij v nacionalnem pogledu skoraj popolnoma čist.

Za zgodovino vsakega naroda je važna njega zemlja in njena lega, posebno pa še tako imenovana politična okolica. Slovenci so prišli pred popolnoma nov, njihov tedanjih duhovnih strukturij tuj svet, ki je imel zgrajen in trdno ustaljen kulturni, socialni, pravnopolitični in religiozni red. Celotna državna organizacija politične okolice, na katero so Slovenci mejili ob svoji novi naselitvi, je bila že premočno razvita in pretrdno zgrajena, da bi se mogli ob njej svobodno in organsko razvijati. Pod svobodnim soncem so živeli kratko dobo. Naravna in nujna posledica je bila, da se je organska, zlasti še pravnopolitična in kulturna rast Slovencev v novi domovini nasilno pretrgala. Pomislimo le na močno politično tvorbo frankovskega cesarstva Karla Velikega, usta-

novitelja svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti. Pomislimo nadalje na nřinkovitost fevdalnega gospodarstvega in družabnega reda, ki je bil Slovincem popolnoma tuji, kateremu so se morali hote ali ne hote ukloniti. Slovinci so pa bili le šibko politično organizirani, njihovo patriarhalno zadružniško življenje je bilo zgrajeno na načelu svobodne državnosti. Zato je bilo docela prirodno, da so že zelo zgodaj zgubili svojo politično samostojnost in postali v novi politični okolici zgolj politični objekt. Znano je dejstvo, da je za narode mnogo lažje, da igrajo nekaj časa zgodovinsko vlogo in potem izginejo, kakor pa da vzdrže na ogroženi zemlji, preživijo vse viharje in preizkušnje in ostanejo kljub vsemu gospodarji tako vulkanskega ozemlja, kakor je ravno slovensko ozemlje. Krajšo ali daljšo zgodovinsko vlogo so igrala razna germanska in mongolska plemena: Huni, Obri, Vandali, Goti, Longobardi, a izginili so kot meteorji. Slovinci so ostali in ohranili do danes prelep predel zemlje v sredi Evrope. Junaske življenjske sile ni manjkalo Slovincem, to so dokazali v mnogih krvavih borbah, ki so našle svoj veličastni izraz v največjem slovenskem epu, v Prešernovem »Krstu pri Savici«.

Poudariti moram, da so Slovinci v vsej zgodovini pokazali zdrav politični realizem, če niso šli v svojem junaštvu do skrajnosti, ki bi gotovo pomenil slej ali prej njihovo narodno ali celo fizično smrt. Boj Slovincem je našel lepo paralelo v postopanju geopolitične tudi tako zelo ogroženega naroda in njegove države Čehov in Slovakov v zadnjih mesecih. Čehi in Slovaki so gotovo pokazali tako junaštvo, kakor malekateri narod v Evropi. Saj so bili popolnoma pripravljene odigrati strahotno vlogo Leonide v Evropi, toda vesile, na katere so se zanašali, so jih pustile na cedilu in le zdravemu političnemu realizmu so sledili, ko so se odrekli skrajnemu junaštvu v obrambi svoje bivše države. Posčrtati moramo dejstvo, da je bilo našim pradedom in da je tudi še nam, njihovim potomcem, skrajno

težko sprijazniti se s surovo silo ali z dinamiko naše politične okolice. Ni našim prednikom, niti nam, njihovim potomcem, ni manjkalo energije, odločnosti in če treba junaštva, a surova sila je bila vedno tuja naši narodni duši, ki je vedno hrepnela po zares krščanskem sožitju med narodi in državami. Pa je bilo bridko našim prednikom in je bridko nam ob zavesti, da je malo tako vulkanskih točk v Evropi, kjer bi tako in tolikokrat razsajal Marsov furor; enkrat furor Gallicus, nato furor Romanus, zatem furor Avaricus in Mongolicus, za tem furor Tevtonicus in za tem še furor Islamicus, kakor ravno na našem slovenskem ozemlju. Tudi svetovna vojna je prepričevalno govorila o istem dejstvu, saj se je najlepši del slovenskega ozemlja, naša Goriška, spremenila v eno samo veliko ruševino: in divni briški grički pri Oslavju ter kraška planota so bil poleg Verduna priča največje vojne grozote in strahote, kakor so pisali tedanji vojni poročevalci.

Potrebno je, da na tem mestu poudarim tole važno dejstvo. Edina javna, družabna institucija, v kateri ni bil naš človek zapostavljen, marveč enak in enakopraven z gospodom, ki je bil vedno tujec, je bila cerkev. Slovinci so se sicer od začetka, kakor vemo, krčevito borili proti novi krščanski veri, ki se jim je na žalost bližala pri krivdi osvajalcev v spremitvi meča. A kmalu so spoznali, da je duh nove vere žarek njihovega duha, da je krščanstvo po svojih duhovnih naukih edino prava vera. Ne smemo namreč prezreti, da so se izselili naši pradedje iz slovanske širine in ravnine, ki je v njih ustvarilo globoko čustvovanje. V novi veri so Slovinci našli sebe. Zato jim je bila v novem surovem političnem okolju edino katoliška vera ona gibalna sila, ki je oplajala njihovo duševno življenje. Edino tako je bilo možno, da naši predniki v težki gospodarski, politični in narodni borbi niso klonili in zdvojili nad svojo usodo.

Zato je pa žalostno, če danes malekatero pri delu našega naroda, zlasti pa

njegove inteligence na neki duševni in duhovni razkol, ki se izraža v skrajnem pesimizmu.

Dovoljujem si pri tem opomniti na tole dejstvo. **To duhovno žalostno stanje se najbolj izraža v omalovaževanju lastnega naroda, zlasti pa še v docela zmotnem vrednotenju in celo zasmehovanju njegovega verskega življenja in prepričanja.** Oni, med njimi dr. Veber, ki vodijo v tem dejstvu eno izmed rak ran našega narodnega življenja, nič ne pretiravajo in govore resnico. Če je že za velik narod materialistična ideologija nevarna, je za majhen narod smrtonosna. Kajti mali narodi morajo črpati svoj življenjski, borbeni in ustvariteljski elan le iz močne morale in močate religije. Kdor hoče s svojim materialističnim znanstvom ali materialistično umetnostjo voditi ali vzgajati narod, bo prej rušilec njegove bodočnosti kakor pa resničen znanstvenik in videc. Zgodovina nas uči, da so samo moralno zdravi in religiozni mali narodi ohranili svojo samostojnost in svojo svobodo. O tem nas prepričuje tudi današnje stanje majhnih narodov in njihovih držav. Vsi ti narodi se odlikujejo po globoki religioznosti in zvestobi do tradicije, zdravega družinskega življenja in po velikem resničnem spoštovanju žene. Iz zgodovine nam služijo kot zgled Srbi, Irci in Francozi za dobe svetniške Device Orleanske in njenega velikega dela za osvoboditev domovine. Isto nam izpričuje vsa slovenska zgodovina.

Čeprav so Slovenci na splošno do leta 1848, ostali političen objekt, niso bili duhovni objekt svoje okolice. O tem dovolj zgovorno priča naša narodna pesem, ki odtehta po svojem duhovnem bogastvu mnogokatero junaške sage vojaških in osvajalnih narodov, ki so navadno polne intrig, strupov, krvi in zahrbtnih umorov. Naša narodna pesem je zato čisto prirodno bila duhovna zakladnica in učiteljica naših največjih piscev in pesnikov. Slovenci imamo svojo zgodovino, zgodovino svojega kulturnega, duhovnega življenja kakor malokateri drugi narod, manjka nam samo kr-

vave, politične zgodovine. A te nam ni žal, ker smo prosti madeža, ki druge narode ponižuje.

Po narodni pesmi so nam naši pesniki in pisatelji od Trubarja, Linhart, preko Vodnika in Prešerna, Levstika do Cankarja, Finžgarja, Preglja, Župančiča ustvarjali **slovensko kulturo.** Razgibala se je naša ljudska prosveta, ko so padli okovi fevdalizma, se je razgibalo naše gospodarstvo in izza šestdesetih let tudi naša politika. Vse to delo, ves naš narodni odpor, vse velike žrtve in ljubezen narodnih delavcev, ki so črpali iz narodnih zakladnic, vse to je ustvarilo slovensko narodno zavest, ki je omogočila voditeljem slovenske politike, da so ob prelomu časa povedli narod v novo državno skupnost, kamor po svoji narodni pripadnosti, po zemljepisni in gospodarsko prometni legi spada, v svobodno Jugoslavijo.

Slovenija leži v sreči Evrope. Že iz pradavnine so skozi naše ozemlje vodile poti iz Sredozemlja v Baltik, deželo jantarja. Slovenija torej veže jugozapad s severom. Preko njenega ozemlja gre najkrajša pot iz Ronske doline v Franciji do Carigrada čez jugoslovanski Balkan. Zato veže slovensko ozemlje preko dveh važnih prometnih žil: Ljubljana—Milan—Francija in Ljubljana—Jesenice—Nemčija—Švica—Francija, zapad z evropskim jugovzhodom. Preko našega ozemlja gre silnica jug-zapad-vzhod, pot do Madžarske in preko nje na vzhod in jugovzhod. Preko Slovenije vodi najvažnejša in najkrajša prometna žila od juga čez Ljubljano—Dunaj—Prago—Berlin—Baltik in na drugo stran Varšava—Rusija. Vse to nas prepričuje, da je gledal naš Vodnik upravičeno ravno v Sloveniji Evropin prstan. Slovenija je res najvažnejši gospodarsko prometni vozec v Evropi, je centralno prometno osišče Evrope: skozi njo tečejo prometne žile jugozapada, zapada, severozapada, severa, severovzhoda in našega jugoslovanskega vzhoda. **Slovenija pomeni naravna prometna vrata celokupnega Balkana na zapad in sever.**

Kakor so nemški geografi prvi ugo-

tovili lepoto našega Krasa, prav tako so nemški geopolitiki naravnost klasično označili geografsko prometni in geopolitični pomen in važnost slovenskega ozemlja, ko so ga imenovali »Stelle kaum zerstörender Lagen-gunst«, prostor nezrušljivo ugodne lege. To znanstveno ugotovljeno dejstvo mora postati duhovna last vsakega Slovenca, ki bo znal ceniti mednarodni pomen in mednarodno vlogo svoje zemlje. To važno dejstvo mora postati za vsakega Slovenca gibalno njegove narodne in politične zavesti.

Slovenska zemlja je po svoji prirodi zemlja stikov, spoj in žalost je bila in bi mogla postati tudi v bodočnosti zemlja predorov. Ko govorim o predorih, mislim na eksplozije raznih dinamik, ki jih je naša zemlja v svoji preteklosti že veliko preživela. Pri tem hočem podčrtati zlasti eno okolnost, ki je za politično funkcijo Slovenije v okviru Jugoslavije velikanske važnosti: vsaka dinamika, ki je zavladala na našem ozemlju, je imela za svojo nujno posledico ekspanzijo proti jugoslovanskemu Balkanu. Da je ta trditve resnična, nam priča že prazgodovina naše zemlje. Ko so Kelti preko Furlanske nižine, Vipavske doline in Postojnskih vrat prihrumeli v sredino Slovenije, so se razširili tudi dalje na jugovzhod in podjarmili velike predele Balkana. Prav isto velja za Rimljane, ki so v drugem stoletju začeli svoj zmoglavni pohod na sever in vzhod preko Ogleja. Ko so si osvojili srce Slovenije, ljubljansko kotlino, niso osvojili samo Zgornje Panonije in Norika do Vindobone, marveč tudi Spodnjo Panonijo, prav tja do Beograda. Isto velja tudi za Obre. Ko so Franki postali gospodarji Karantanije, so začeli boj za jugovzhod in uničili državo Ljudevita Posavskega. To zavojevalno tendenco nam potrjuje tudi politika celjskih grofov. Tu ni bil le slučaj, da je veliki Napoleon ravno iz Ljubljane, iz srca Slovenije, gradil svoje Ilirske province, ki so mu imele služiti, kakor je zgodovinsko dokazano, le za odskočno desko pri njegovih nadaljnjih zavojevalnih ciljih, ki

so bili Levant, Carigrad, Arabija in Indija! In ko so postali Habsburžani gospodarji slovenskega ozemlja, so tudi oni, zlasti še po l. 1866., čisto dosledno in sistematično zasledovali politiko osvajanja celotnega jugoslovanskega Balkana. Po berlinskem kongresu l. 1878. so se dejansko že približevali svojemu dalekosežnemu cilju! Saj je postala Srbija pod Milanom Obrenovićem v tajni pogodbi že kolonija in vazal habsburške monarhije.

Iz tega sledi, da pomeni Slovenija za Jugoslavijo ne samo veliko aktivno gospodarsko prometno postavko, marveč tudi naravnost politično garancijo njene bitnosti. Mednarodni politični pomen Slovenije stoji v njeni nevtralizacijski in miroljubni funkciji. Predor ene ali druge dinamike skozi slovensko ozemlje bi imel za Evropo in ne samo za Slovenijo in Jugoslavijo vse drugačne potresne posledice, kakor so jih imeli dogodki lanskega leta, ki so končali deloma tudi na račun nacionalne posesti Čehov, Slovakov in Podkarpatskih Rusinov.

Jugoslovanski državniki se gotovo veselijo aktivnih postavk v prometu in carinah, ki jih donaša državni blagajni posest Slovenije, a zavedati se morajo oni in vsi naši bratje na jugu politične važnosti, ki jo ima posest Slovenije za našo ljubljeno državo! Zato je pa tako nujno potrebna velika skrb za socialno, gospodarsko in prometno okrepitev Slovenije. Zato je politika za okrepitev in povzdigo našega gospodarstva vseh panog v važnem interesu države, če naj bo Jugoslavija srednjeevropska in ne samo balkanska država.

Socialni problemi Slovenije so zelo pereči, zlasti je pereč problem slovenskega vzhoda in severa, to je Prekmurja, Slovenskih gor in Haloz in večjih predelov Dolenjske.

Dovolj zgovorno dejstvo za vsakega realnega politika je, da ima Slovenija izmed vseh pokrajin v Jugoslaviji najnižji prirastek rojstev, kar ne gre toliko na rovaš njenega moralnega, marveč njenega težkega socialno gospodarskega stanja.

Naj omenim še eno najvažnejše vprašanje, ki grozeče opominja vse državne in narodne faktorje, namreč **velik odstotek slovenske krvi, ki se še vedno izgublja v izseljevanju.**

Kritični pregled našega socialnega in gospodarskega stanja nam kaže marsikje in marsikako žalostno sliko. Za to dejstvo bi mogli najti razne vzroke, toda **najvažnejši je gotovo ta, da je naš narodni teritorij razkosan in da je Slovenija odrezana od svojega prirodnega izhodišča na morje, v svet.**

Kakor je Slovenija za Jugoslavijo naravnost ogromnega političnega pomena, istotako je Jugoslavija za Slovenijo rešiteljica njene bitnosti. Zavedati se moramo, da je Jugoslavija za Slovenijo **političen garant narodne in kulturne bitnosti.** Ta resnica mora prešinjati vsakega Slovenca. To ne sme biti le naše čustvovanje, marveč mora biti last našega razuma in naše zavedne politične volje. **To je in mora biti politični aksiom vsakega zavednega Slovenca.** Na tem aksiomu je treba graditi vedno in zopet slovensko politiko. Inteligenca pa je dolžna svojemu narodu, da ga ne bega z raznimi političnimi koncepti, posebno danes v tako kočljivem času. Slovenska in vsa jugoslovanska inteligenca mora računati s časom in razmerami. Kdor v politiki s časom in razmerami ne računa, dela slabo politiko, je rekel Clemenceau dr. Trumbiču. Vsak jugoslovanski inteligent bi se moral zavedati, da je njegova dolžnost, da vsaj ne ovira nujno potrebnega sožitja Slovencev, Hrvatov in Srbov v močni in zdravi Jugoslaviji. Današnji inteligenčni rod se mora zavedati, da **Jugoslavija ni samo njegova hiša, marveč tudi bodočih rodov, gledati mora, da se jim skupni dom ohrani in zgradi tako, da bo v njem prijetno stanovanje za vse brate.** Posest Slovenije je torej za Jugoslavijo garancija njene svobode in samostojnosti. **Jugoslavija pa je politična hrbtenica Slovenije ter garant nacionalne in kulturne bitnosti Slovencev.**

Ti dve dejstvi nam pa kažeta tudi vso ogromno važnost in pomen naše-

ga **narodnomanjšinskega problema** za Slovenijo in Jugoslavijo. Slovenske narodne manjšine v Nemčiji in Italiji so predstraže svobodne Slovenije v Jugoslaviji. Naša manjšina pri Gospe Sveti in naša slovensko-hrvaška manjšina ob Adriji in Soči so resen opomin, da se nahaja za njunim hrbtom čisto nacionalne teritorij ter da živijo na tem teritoriju Slovenci v svobodni Jugoslaviji ter da je Slovenija politično, nacionalno in zemljepisno del jugoslovanskega ozemlja. Ni v interesu samo Slovenije in Jugoslavije, **marveč tudi Evrope, da se naše manjšine ohranijo narodno in kulturno zdrave ter zavedne.** Kajti naše zavedne narodne manjšine resno in trajno spominjajo, **da imajo vse pravice do narodnega in kulturnega življenja in udejstvovanja.** Tako je učil Mazzini, apostol nacionalne ideje, tako razglašal v svet tudi vsa nemška kritična znanstvena nacionalna in narodnomanjšinska literatura. Če bi se raznaroditev Slovencev na Koroškem in Slovencev ter Hrvatov v Italiji mogla uresničiti, bi ta okolnost ustvarjala veljo po ekspanziji in bi se s tem povečala nevarnost za svobodno Slovenijo in Jugoslavijo. Iz tega sledi, da je in mora biti vprašanje naše krvi izven naših mej važen kulturni in važen državni problem. Slovenci niso grešili in ne grešijo le nasproti samemu sebi, nasproti Jugoslaviji, marveč tudi proti interesom Evrope, če se premalo ali sploh ne zanimajo za usodo narodnih manjšin. Potrebno je torej, da se problemom narodnih manjšin stalno, trajno in sistematično posveča vsa pažnja.

Naj sedaj še v kratkem odgovorim na vprašanje: **Kaj bo z našim narodnim čolničem?** Ali mu preti nevarnost?

Kako se bodo razvijali politični dogodki, je težko prerokovati. Zlasti bi bilo le samo ugibanje, če bi hoteli govoriti o tem, kabanjo in kam se bodo razlili dinamični tokovi.

Z gotovostjo smem le trditi, da je **zapad na obstoječem redu jugovzhodne Evrope mnogo bolj zainteresiran kakor na spremembi, ki se je izvršila v Srednji Evropi.** Ne smemo tudi prezreti, da je šlo v avstrijskem slučaju

za zares prirodno rešitev narodnega zedinjenja Nemcev. Isto velja vsaj deloma tudi za sudetske Nemce, ogrske in poljske narodne manjšine. Ni mogoče tajiti, da se je vsaj v velikem spoštoval v tej rešitvi nacionalni princip, čeprav se je mnogo grešilo proti narodnostnemu načelu na škodo naših slovanskih bratov.

Z gotovostjo morem poudariti, da je pri realnem političnem gledanju na našo usodo vsaka katastrofalna nevarnost izključena. Dokler vlada politični razum in jaz sem prepričan, da bo vladal tudi v bodoče i pri nas in vseh naših sosedih, smem trditi, da je za Slovenijo in Jugoslavijo vsaka nevarnost izključena in bi zamogli biti izpostavljeni nevarnosti le v slučaju dinamične eksplozije, ki bi šla preko vsakega političnega razuma. Kajti našim sosedom, s katerimi živimo po zaslugi naših treznih zunanjepolitičnih smernic v prijateljskih odnošajih, je prav dobro znana naša miroljubnost, nam pa njihova miroljubna politika, ki od nas ničesar ne zahteva, ker nimamo ničesar njihovega. Nikdar pa ne smemo, ne kot posamezniki, ne kot narod verovati v možnost trajne narodne katastrofe, če bi se morda tudi pojavila kaka nevarnost. Vera v idejo pravičnosti daje človeku pogum in elan. Vsaka pretirana beseda se maščuje, vsaka neumerjena gesta in vsako samovoljno in neumerjeno dejanje proti državi in narodom se težko maščuje. Zgovorno pričajo to marčeve ide in Filipi, Fontenebleau in Sveta Helena! **Človek obrača, Bog obrne.**

Ne glede na morebitne, a zaenkrat popolnoma neverjetno nevarnost, ki pride v poštev samo v slučaju **splošne evropske katastrofe**, imamo pa **Slovenci svoje velike in važne dolžnosti do naroda, ki smo jih — priznajmo — večkrat zelo zanemarjali.**

Posvečati moramo v prvi vrsti večjo skrb bratom izven državnih meja, manjšinam in izseljencem, pa tudi bratom v diaspori.

V ta namen nam je potrebna res taka **narodno-obrambna organizacija**, ki bo vredna in dostojna Slovencev

in države. Pri tem nam mora biti stalno pred očmi, da ne gre samo za narodni kataster in register, tudi ne samo za **nakup slovenske zemlje** ob severnovzhodni naši meji, niti ne samo za **zbirke knjig** za brate, ki jih nimajo itd. Ko govorimo o narodni obrambi, moramo vedeti, **da gre za vzgojo narodne zavesti, take narodne zavesti, kot jo imajo veliki narodi.** Pri tem pa mora sodelovati vsa naša javnost, vse naše organizacije in ustanove.

Po nauk, kako bomo vršili delo za narod, kako bomo krbeli za njegov napredek, kako bomo vzbujali narodno zavest, bomo šli **k našim velikim delavcem.** Naj omenim pri tem škofa **Antona Martina Slomška**, ki je znal tako lepo povezati vrednote oltarja, vere in cerkve s tostranskimi interesi in vrednotami naroda. Narodna služba mu je bila **del božje službe in božja služba del narodne službe.** Naj omenim še ustanovitelja Prosvetne zveze **dr. Janeza Evangelista Kreka**, ki je gradil vse svoje veliko delo za slovenski narod na najtrdnjšem verskem temelju in ustvaril vrednote, katerim molj in črv ne izpodjedata korenin. To sta dva svetla vzgleda **nesebične in požrtvovalne ljubezni do naroda**, da ne omenim toliko drugih.

Naša resnična dolžnost je, da ostanemo v interesu Evrope gospodarji te svoje zemlje, prstana in srea Evrope, ki je bila vulkanska dokler ni bila slovenska, to je, dokler so bili Slovenci politični objekt svoje politične okolice. Slovenci in Jugoslovani sploh nismo agresivni že po svoji narodi, na zunaj smo bolj pasivni in notranje bolj živi in razgibani. Ravno miroljuben, neagresiven, a notranje živahen narod mora biti čuvar tega prometnega ključa, ki odpira vrata na vse štiri strani Evrope.

Z ozirom na to bodimo polni vere, da se bo v slovenski zgodovini vedno izkazal kot resničen gospodov nauk: »Blagor krotkim, zakaj ti bodo zemljo posedli.«

Naš narod sme tolmačiti ta veličastni blagor tako, da ni nikdar zahteval nič tujega, da so mu pa drugi kos za kosom trgali iz narodnega telesa, da

pa je edino pravično, da ostane na svoji zemlji svoj gospodar s svojim jezikom, kulturo in običaji.

Ker verujemo v božjo previdnost in vemo, da Bog vodi človeško zgodovino, smemo zaključiti, da odgovarja njegovim volji, da so postali prav Slovenci in da ostanemo Slovenci za vse

čase gospodarji tega majhnega, toda gospodarsko-prometnega in politično važnega prostora Evrope. Mi pa moramo storiti vsak svojo dolžnost, Slovenci svojo in država svojo, da bomo vredni tega svojega važnega poslanstva, ki je v interesu evropskega miru.

Občni zbor Prosvetne Zveze v Celovcu

(27. decembra 1958.)

Moj narod star je težkih tisoč let...!

... tako je klicalo z mogočnimi slovenskimi črkami zapisano vodilo slavnostno okrašene Mohorjeve dvorane v Celovcu o priliki **voditeljskega tečaja in občnega zbora Slovenske prosvetne zveze za Koroško**. Dan poprej je naše ljudstvo v svojih cerkvah in cerkvicah praznovalo rojstvo Odrašenika iz teme nevere in duhovnih blodenj, **tečaj in zbor slovenskih kulturnih delavcev pa sta nakazovala naše kulturno preobjenje**. Kljub zimi v naravi je bilo v naših mladih srcih vigredno razpoloženje, ko smo orači slovenske kulture na Koroškem razmejili njivo in ledino, polagali račun o izvršenem trudu, si predočili narodnostni položaj v trenutku ter zarisali smernice bodoče naše narodne prosvete. Zlati nitki številnih predavanj, razprav in razgovorov ter še pesmi in veselega smeha sta bila vedri duh Andreja Einspielerja in Poljančeva živa vera v dobro slovensko bodočnost.

Na voditeljskem tečaju

se je zbralo sto fantov in deklet od Zilje, Drave, jezer in dol z gorjancev. To je bila **resnična mlada slovenska Koroška, vzbujajoča se, vzbujena, vsa vigredna**. Zanosno so zvenele predsednikove otvoritvene besede, ugotavljajoč, da iz leta v leto raste z vero v slovensko kulturno pravico tudi **za vest lastne kulturne obveznosti in narodne dolžnosti**. Prvi predavatelj je razgrnil pred pozornimi tečajniki **svet nemškega narodnega socializma**, njegov postanek in razvoj. Nazorno je

podajal težke razmere ponižanega in razžaljenega nemškega ljudstva ob koncu svetovne vojne, siloviti njegov odpor proti grozeči žalostni usodi, njegovo miselno zedinjenje pod vodjem narodnega socializma Adolfom Hitlerjem in njegove sodobne težnje, da podredi vse kulturno, gospodarsko in socialno življenje koristim in ugledu nemške narodne družine, politično organizirani po narodno socialistični stranki v eno državno telo. — **Slovenski narodni obraz** je zarisalo drugo predavanje, ki je predočilo globoke vplive zemlje in Cerkve in še sožitja z narodi-sosedi na slovenski narodni značaj. Martin Krpan, Hlapec Jernej in še Deseti brat so posebljeni slovenski narod, ki je dober, preprost, orjak po telesu, z mlado dušo, borec za resnico in pravico. In predavatelj je še dostavil **da bomo liki Jernej še naprej iskali našo, slovensko pravico, pravico lastne duševne samobitnosti**. — Tretje predavanje je vodilo v bogati kulturni svet južnih Slovanov, k prvim tvorcem južnoslovenske kulture knezu Koelju, sv. Naumu in sv. Savi, carju Simeonu, in še k živim dokazom neizčrpljive srbske, bolgarske in hrvaške narodne duše, izražene v narodni pesmi, noši, sliki in predvsem vezenini. Čudovito bogastvo mladih ljudstev, kateremu so se divili tudi že veliki Nemci in hodili v njegovo šolo!

Popoldanski spored voditeljskega tečaja so izčrpali **delovni krožki**, nakazujoči številna področja, v katerih naj se udejstvuje mlada slovenska ljubezen: knjiga, časopis, mladinski

mesečnik, sestanek, igra, pesem — dekletom še posebej: mladina in družina, vas in fara. Prav zadnjega udeleženca je zajela ta visoka šola visoke narodne ljubezni, nihče se ni mogel odtegniti silovitemu vzponu slovenske misli, ker je bilo vse — govor, razgovor in pesem — tako zelo naše, domače, naš slovenski svet.

Na občnem zboru S. P. Z.

Drugega dne, 28. decembra, se je slavnostna dvorana napolnila do zadnjega kotička: **zastopniki vseh slovenskih koroških občin in dolin so manifestirali za svojo narodno skupnost in zavednost.** Po pozdravnih besedah je predsednik SPZ prof. dr. Jožko Tischler predlagal brzoglavne pozdrave notranjemu ministru dr. Fricku, komisarju Bürcklu in ministru ter dež. glavarju Klausnerju, ki jih je dvorana s pritrjevanjem odobrila. Za tem je zaorila pesem akademskega zbora o mladi Koroški, pesem-spominiča pokojnemu vodji Vinku Poljanču. O čemer je pesem tožila, je tolmačil predsednik dr. Tischler z besedami, posvečenimi rajnemu prvorobitelju, ki je do zadnjega vzdihla mislil na svoje ljudstvo in mu posvetil štiridesetletno delo in žrtev. Preživ je bil spomin na bivšega prosvetnega prvomestnika, da se ne bi orosilo oko premnogih zborovalcev. Še je sledila himna »Njav črize jizaro«, ki jo je pela vsa dvorana, njej pa recitacija Pogačnikove »Domača zemlja« s ponavljajočim se stavkom o lepoti, za ktere bdi troje trpljenje, trpljenj devet, kakor je angelov naših devet, našega prvega, našega zadnjega...

Povzel je besedo g. dr. Tischler k snovi »**Koroški Slovenci in Velika Nemčija**« in v enournem govoru vsestransko osvetlil naš narodni položaj.

(Vsled važne vsebine podajamo govor v celoti v tej in še naslednji številki. Op. ur.) Burno je pritrjevala dvorana nazornim slikam in ugotovitvam govornikovim in ko je nato zastopnik iz Bilčovsa predlagal **vodji osrednje kulturne organizacije zahvalo in zaupnico vse slovenske družine**, so zborovalci z viharnim navdušenjem in vzklikanjem pritrjili.

Spet je prišla na vrsto pesem, za njo pa točke ožjega občnega zbora. Tajnik osrednje narodne organizacije je podal **poslovno poročilo** minulega leta, iz katerega je izhajal pregled vsestranskega dela, ki ga je vršila centrala v prospah slovenskega narodnega življenja in tako kljub skromnim sredstvom in težkim prilikam doprinesla svoj delež k ohranitvi slovenske narodne zavesti v deželi. Nič manj živahno se je gibala dekliska prosvetna **družina**, ki je v stalni porasti in prevzema dovršen delež kulturnega udejstvovanja.

Poslovna poročila in blagajniške podatke so zborovalci odobrili in nato izvolili pri dopolnilnih volitvah v osrednji prosvetni odbor še tri nadaljne odbornike in sicer g. Zdravka Vertiča iz Borovelj, g. Franca Pasteka iz Lobnika pri Železni Kapli ter zastopnika dijaške družine g. Franca Zwitterja. Razborit prosvetaš je v razgovoru navajal potrebo strokovnih referatov in referentov centrale in okrožij, ki naj zajamčijo notranji in zunanji napredek v področju slovenske kulture na Koroškem. Spet drugi je podčrtaval važnost krajevnih kulturnih organizacij in organizatorjev, ki so srce in pljuča živega telesa narodne prosvete. Po polurni debati je slovensko-koroška himna, katero so navzoči zapeli stoje v skupnem zboru, zaključila letno zasedanje slovenskega kulturnega parlamenta.

Slovenski dom v Ljubljani

Za božič je izšel proglas zadruga »Lastni dom«, v katerem poziva ves slovenski katoliški narod na sodelovanje pri postavitvi osrednjega pro-

svetnega doma v Ljubljani, ki naj bi nosil ime »Slovenski dom«, in na katerega pročelju naj bi stal v nadnaravni velikosti spomenik utemeljitelja

slovenskega podeželskega izobraževalnega dela — našega nepozabnega Janeza Ev. Kreka. Ta proglas je izšel za božič, v čemer naj bo poudarjena težnja po prerobenju vsega našega življenja v krščanstvu, obenem pa postavljena največja naloga katoliških Slovencev za bližajoče se novo leto 1959. V tem letu moramo začeti z zidanjem najpotrebnejšega ognjišča slovenske katoliške prosvete, s čemer bomo postavili tudi najlepši spomenik 40 letnemu jubileju Prosvetne zveze, pa tudi samemu Janezu Ev. Kreku, ki ga še danes nima in kakršnega bi zaslužilo njegovo prosvetno pa tudi narodno delo. In vse to naj izpolni »Slovenski dom«.

Ni pa »Slovenski dom« samo zadeva Ljubljane, kakor morda kdo misli, temveč je pereče vprašanje organizacije celotnega našega podeželja. Ne bo to samo en prosvetni dom več, kakor jih imamo nešteto že po naših lepih podeželskih mestih, trgih in vaseh, ki se bleste poleg naših farnih cerkva kot druga katoliška vzgajališča, temveč bo to dom nad domovi, srce, iz katerega naj črpa svojo silo vse delovanje drugih domov, iz katerega naj se lije oživljajoča kri po vseh celicah in jih kot motor žene v novo gibanje, v novo pomladitev, v novo življenje. In kdo bi dvomil, da takega doma nismo krvavo potrebni? Potrebno predvsem naše podeželsko prosvetno delo, ki nujno terja enotnega vodstva, ene centrale, ki bi se lahko razmaknila po svojih potrebah in sprostita vse sile, ki jih ima. Zdaj pa so centrale vsake prosvetne panoge drugje, stisnjene v ozke prostore in omejene na peščico ljudi, ki ne zmorejo vsega dela in se tudi ne morejo razmakniti, kakor bi bilo treba. Odseki gostujejo pod tujimi strehami, le rahlo povezani med seboj, dočim taka narodna organizacija, kakor jo predstavlja samo Prosvetna zveza s svojo 40 letno tradicijo in svojimi stotinami in stotinami prosvetnih društev po deželi, brez ozira na druge organizacije, ki bi prav tako dobile prostor v novem Slovenskem domu, nujno terja močne sredobežnosti,

zgoščenega vodstva, žive centrale kot jedra, ki naj čuva v sebi in hrani vso plodno rast! In zato morajo pri taki široki organizaciji in graditvi doma, ki naj predstavlja matico vsega našega katoliškega prosvetnega dela, sodelovati vsi člani tudi zato, da se zavejo, da grade sebi dom, sebi ognjišče, svojo lastno ljudsko univerzo! In to je stvar vsega katoliškega naroda brez izjeme, prav tako zadeva naših denarnih central kakor tudi denarnih možnosti posameznika, ki čuti notranjo potrebo in se zaveda dolžnosti sodelovanja pri graditvi takega veličastnega spomenika katoliški ideji, Kreku in narodu!

Zastonjsko je vsako govorjenje o preureditvi in pomladitvi našega prosvetnega delovanja v narodu, če ne strnemo prej svojih vrst v trdno enotnost in ne damo centrali možnosti najmočnejšega razmaha. Pa ne samo to, tudi poskrbeti moramo za šolo našega izobraževalnega vodilnega naraščaja, za naše prosvetne tečaje, ki bodo vsi lahko našli mesto v tem domu. Da, ta dom bi bil namenjen predvsem njim, predvsem bodočemu pokolenju slovenskih ljudskih voditeljev, izobrazbi pionirskih čet, ki naj s svojim delom potem zajamejo vso domovino. Zato bo »Slovenski dom«, kakor si ga je zamislila zadruga »Lastni dom«, poleg poslovnih prostorov, poskrbel zlasti za stalne tečaje in šolo ter za potrebno udobnost tečajnikov. V tem domu naj se zbira in uri naš izobraževalni vodilni aparat, ki naj potem razgiba vso domovino ter jo navda v blagoslovom katoliške narodne vzgoje. **Izobraziti ves narod do najvišje mere, vzbuditi njegovo narodno zavest do najbolj živega izraza in ga do dna prežeti s katoliškim duhom:** to je smisel in cilj snovateljev tega »Slovenskega doma«, ki naj v največji meri pripomore k temu notranjemu prerobenju.

Že zdavnaj bi moral stati tak dom v Ljubljani, glavnem kulturnem središču slovenskega naroda in že davno je bila izrečena želja in bili napravljeni idejni načrti. In že davno bi stal tudi dom, da ni prišla vmes denarna

krizā, ki nam je uničila težko zbrano osnovno vsoto. Zdaj stopajo naši graditelji z novo vero in novim upanjem na delo, da rešijo čast naši največji ljudski organizaciji in našim najpotrebnejšim ustanovam postavijo lastno streho. To je dolžan naš rod dedičini pretoklosti, to smo dolžni zanimali naših velikanov Slomška, Kreka in Jegliča, ki so vsi sanjali o prerojenju slovenskega naroda v Bogu in napredku. Da danes slovensko ljudstvo, naše najširše plasti stoje tako visoko v kulturi, da nam to stopnjo zavidajo tudi veliko večji narodi, to je nemajhna zasluga slovenskih prosvet-

nih domov, raztresenih po vseh vaseh in zadnjih gorskih seliščih po naši lepi Sloveniji, to je plod naših voditeljev, ki so ustvarili duhovni temelj te naše narodne združitev v duhu, to je delo Slomška, našega največjega narodnega vzgojitelja, delo Jegliča, neizprosne borca, ter Kreka, marljivega organizatorja in drobnega delavca, to je zasluga naših katoliških shodov. In prav vedna terjatev katoliških shodov je bila zgraditev osrednjega katoliškega prosvetnega doma, srčike vsega gibanja, poročstva za katoliško bodočnost. td.

Obzornik

Mnogi ženski -odseki in društva so želeli imeti zdravstvene in gospodinjske tečaje. Poleg večjega števila zdravstvenih tečajev sta bila dva zaporedna gospodinjska tečaja v Kropi (od I. V. do 31. VIII.), 10 tedenski pa v Starem trgu ob Kolpi. Po novem letu se začno 4 gospodinjski tečaji.

Premalo zanimanja pa je za predavanja. Res, da imajo prosvetna društva skupna predavanja za moške in ženske člane, vendar bi bilo zelo potrebno, da bi imele v vsakem društvu, posebno sedaj v zimskem času nekaj predavanj o vsem, kar spada v delokrog gospodinje, žene in matere in sploh o vsem, kar zanima v prvi vrsti ali pa izključno samo ženske. Izkoristimo še te zimske tedne za taka predavanja. Ženska zveza je vedno pripravljena pomagati s predavateljicami.

Med najvažnejše naloge katoliške prosvete spada delo za širjenje dobrega katoliškega časopisja in knjig. Zato se bodo članice lotile tega apostolskega dela z vso vnemo in odločnostjo. Stare naročnike naših katoliških dnevnikov, tednikov, mesečnikov in Mohorjevih knjig opominimo, da naročnine obnove. Ženski list »Vigred« pa bi morala imeti naročen vsaka Slovenka. Družine pa, ki naših listov še nimajo, skušajmo pridobiti, da se naro-

če na »Slovenca« ali »Slovenski dom«, na tednik »Domoljub« ali »Slovenski gospodar« vsaj za četrto leto. Pri tem se na list navadijo in ga potem ne morejo več pogrešati.

Ob prilikah, ko je treba naročnino obnoviti ali naročiti nov list, pa pogostokrat slišimo, da je stiska za denar in da je treba varčevati. Ta izgovor pa ne drži. Izdatke lahko omejimo za zabavo, za obleko itd., nikdar pa ne pri duhovno-kulturnih vrednotah, če gre za dober časopis ali knjigo. Saj vemo, da je tisk, dober ali slab, velesila. Prosimo, poročajte o uspehu!

*

Prosvetni večeri šentpeterskega prosvetnega društva »Slovenski mesec«

I.

Fanfare.

Slovenec sem (petje).

Z vlakom (deklamacija), Oton Župančič.

G. Narte Velikonja: Tuji vplivi na slovenski narod (zaradi preobsežnosti tvarine omejeno samo na stavbo, nošo, ženske klobuke, frizure), predavanje z epidiaskopom.

Mile Klopčič, Mary Šušteršič (deklamacije).

Stanko Majcen: Njen grob (recitacija).

Slovensko dekle (petje).

Dr. Jože Pogačnik: Trije zvonovi (zborna recitacija).

Hej Slovenci (petje).

II.

Simon Jenko: Slovenska zgodovina (recitacija).

Koroška narodna: Oj dečva, ne vdaj se na paure (petje).

A. Aškerc: Iz stare pravde: Kronanje v Zagrebu (zborna recitacija).

G. prof. Silvo Kranjec: Mejniki v slovenski zgodovini (skioptično predavanje).

Oton Župančič: Slovenska beseda (recitacija).

Oj Doberdob (petje).

III.

Ajdovska deklica, gorenjska narodna (zborna recitacija).

Marija gre na božjo pot, primorska narodna (zborna recitacija).

Tri cerkvene pesmi: Luka Dolinar: Velikonočna; p. Angelik Hribar: Obhajilna) E. Hochreiter: Evhariistična.

Univ. prof. g. dr. Josip Turk: Verstvo pri Slovencih (skioptično predavanje).

Slovo od sladkogorske Matere božje, štajerska narodna (zborna recitacija).

IV.

Srečko Kosovel: Starka za vasjo (deklamacija).

Narte Velikonja: Brez dela (zborna recitacija).

Mi je po krajček posvava (petje).

Oton Župančič: Kovači (zborna deklamacija).

Flosarska (petje).

G. Rudolf Smersu: Socialne razmere med Slovenci (predavanje).

Valentin Vodnik: Dramilo mojim rojakom (zborna recitacija).

Pojdem v rute (petje).

Dr. Fr. Prešeren: Zdravica (zborna recitacija).

G. prof. France Koblar: Omika med Slovenci (predavanje).

*

Izposojevalnica diapozitivov in filmov pri PZ sporoča, da je spopolnila svojo zbirko s sledečimi novimi serijami, ki so na razpolago društvom: 1. Razstava Prosvetne zveze (51); 2. Evhariistični kongres v Budimpešti (45); 3. Zgodovina Slovencev (56); 4. Kulturna stopnja narodov se sodi po pokopališčih (60); 5. V kraljestvu Dolomitov (44); 6. Naseljevanje Slovencev; 7. Oče naš (11); 8. Kneginja v gozdu (8); 9. Pokoncu izpod korenin (9); 10. Palčki (14); 11. Zvezdice (8); 12. Rožni venec (15); 13. Zdrava Marija (8); 14. Kitajska in Japonska (40); 15. Sv. Hema, slovenska svetnica; 16. Odkup Prešernove hiše; 17. Zgodovina ljubljanskih škofov.

Ljudski oder

Novе igre, primerne za predpustni čas, ki jih je odkupila PZ za zbirko ljudskih iger:

Svobodoljuben soprog, šaljivi prizor v enem dejanju, 2 moška, 1 ženska. Neugnani jeziček, šaljiva enodejanška, 2 osebi.

Dva zmedenca, veseloigra v enem dejanju, 5 moški, 1 ženska.

Nimam časa, veseloigra v enem dejanju, 5 moški.

Sredi noči, veseloigra v enem dejanju, 5 moški, 1 ženska.

On ni ljubosumen, veseloigra v 1. dejanju, 5 moški, 1 ženska.

Snubec v zadregi, veseloigra v 1. dejanju, 2 moški, 2 ženski.

Ljubezniv soprog, veseloigra v 1. dejanju, 2 moška, 2 ženski.

Vseбина: Jože Vovk: Prebujenje. — Dr. I. Č.: Narodnoobrambni govor. — Dr. P. Blaznik: Naselitev Slovencev. — J. P.: Narodna in mednarodna usoda Slovenije in Slovencev. — Občni zbor Prosvetne Zveze v Celovcu. — Slovenski dom v Ljubljani. — Obzornik. — Ljudski oder.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Zadržno tiskarno v Ljubljani: Maks Blejcer